Timișoara, 1895. Anul II. Nr. 149. **Joi în 6 (18) Iuliu.**

DREPTATEA

Apare în fie-care ḑi de lucru la amiaḑi.

Prețul 10 fl. pe an (pentru străinătate 37 frci.) — **Numeri singuratici 5 cr. — Tacsa de inserțiuni:** 1 cm.□ 1 cr., plus 30 cr. timbru.

Redactor responsabil: **Dr. George Candrea.**

Redacțiunea și Administrațiunea: Timișoara, cetate strada Zápolya (Temesvár, Festung, Zápolyagasse,) Nr. 41 **Telefon** (linia de stat Viena, Budapesta, Arad) Nr. 4.

Curățenia școalelor.

Timișoara, 18 Iuliu n.

Cercularul pe care P. S. Sa Episcopul Aradului l'a adresat superiorilor cari datorință au sĕ veghieze peste buna conducere a școalelor noastre poporale, este fără îndoială de o capitală importanță.

Părintele Episcop se vede că a avut multe cuvinte, ca sĕ dee ordinul pe care și noi în cele următoare îl lăsăm sĕ urmeze în toată estensiunea sa. La alte popoare cercularul P. S. Sale ar fi un anarchronism, la noi românii el este de o actualitate ardĕtoare. Cine a avut ocasiune sĕ cerceteze mai des localele noastre școlare, acela de sigur a eșit nemulțumit și prea adese - ori disgustat de *necurățenia* pe care au vĕḑut-o îngrămădită într'însele. Și dacă une-ori observai aceasta împregiurare tristă celor interesați, atunci îți rĕspundeau cu nostima observare: așa este, de cât ce sĕ facem, suntem sĕraci. În ce relațiune stă sĕrăcia noastră cu curățenia, aceasta noi nu o știm, un lucru însĕ e mai pre sus de ori-ce îndoială, că școala noastră nu e bucătărie, ci un local care are sĕ servească în toate privințele de model și mai ales în privința curățeniei.

Trebue sĕ fim sinceri cu noi înșine și sĕ mărturisim fără încunjur, că poporul nostru românesc lasă foarte mult de dorit tocmai în privința curățeniei; dacă dar' noi nu vom pune un deosebit pond pe curățenia școalei, care are sĕ servească elevilor și elevelor de un esemplu viu cum au ei înșiși sĕ-și țină propria lor locuință, atunci și în direcțiunea aceasta nu vom putè face progresul pe care noi am dori că el demult sĕ se fi realisat.

Nu mai amintim de inconvenientele cari resultă din necurățenia școalelor, pentru-că ele ni-se par destul de corect și pregnant espuse în cercularul P. S. Sale.

Cu o deosebită satisfacțiune, care de sigur își va avè urmările sale bune, primim inovația pe care Părintele Episcop o introduce prin cercularul sĕu și conform căreia îngrijirea asupra curățeniei școalei nu se va mai încredință unor indivizi aleși din sinul comitetului parochial, — cari în multe casuri sunt țerani și ca atari nu știu sĕ prețuiască din destul curățenia, — ci însuși învĕțătoriului.

Învĕțătoriul e un individ care dispune de o doză de cultură, prin care sĕ avêntă sau cel puțin ar trebuí sĕ se avênte preste toți cei cari îl încunjură, el dar' mai bine va ștí, că ce tesaur neprețuit este curățenia care trebue sĕ domnească în localul școalei pentru promovarea învĕțămêntului. Pre cum dar' curățenia elevilor este lăsată în grija învĕțătoriului, tot atât de corect este dacă dînsul e și veghietorul suprem peste curățenia localului școalei. Dacă dînsul se va face vinovat de o negligență, atunci — după cum spune și cercularul — are sĕ tragă consecuențele.

Noi recomandăm cu insistență cercularul acesta deosebitei atențiuni tuturor acelora pe cari îi privește, ca în fine sĕ putem face și în privința curățeniei localităților școalelor noastre un pas înainte.

Eată acum și cercularul.

Tuturor pt. protopresbiteri și inspectori școlari, preoți, directori locali și învĕțători în diecesa Aradului. Au obvenit adeseori casuri, că unele organe și corporațiuni de ale noastre au negles repararea și curățirea edificielor de școală și a localelor de învĕțămênt în timpul potrivit, din carea causă nu s'a putut începe anul următoriu școlariu la terminul prescris, dăunându-se astfeliu învĕțămêntul și atragênd asupra noastră feliuritele reflecsiuni din partea autorităților de stat și municipale.

A preveni aceste disordini, dispunem încă de acum cu începerea feriilor școlare, curățirea și repararea edificielor de școală și a localelor de învĕțămênt peste tot. — P. T. protopresbiteri și inspectori școlari vor dispune și în particular la fie-care parochiă, unde cunosc lipsa de lucrări mai speciale și intensive, anumind și indigitând lucrările de întreprins.

După esperiențele din anul trecut școlar cu durere ne vedem îndemnați a accentuá curățenia, o recerință ce nu s'a satisfăcut încă deplin. Multe școale au curatori, angagiați de către comitetul parochial, atari indivizi, cari nu cunosc regulele de curățeniă, nu postulatele sanitare ale unui local de învĕțămênt, în scurt nu știu ce și când este curat. Ar trebuí sĕ le fie învĕțătorilor de ajutoriu, dar' de pedecă le sunt de multe ori. Pre cine sĕ tragem la rĕspundere? Pre învĕțători! Deci unde nu sunt curatori cu recerută calificațiune, acolo protopresbiterul și directorul local școlariu vor stăruí, ca comitetul parochial sĕ impună învĕțătoriului curatoria, cu sarcină și cu remunerațiune cu tot, pentru că fiind curățenia o disciplină școlară, noi pre învĕțătoriu îl putem chiămă în proces disciplinariu, pre cum pentru necurățenia elevilor așa și pentru murdăria localelor.

Localul de învĕțămênt trebue sĕ conserve, și în feriile mari, nevĕtĕmat postulatele menițiunei sale. Aceasta o spunem ca sĕ combatem un obiceiu rĕu, ce s'a încuibat, adecă obiceiul de a folosí acel local la scopuri profane. Fiind-că în ferii e gol acel local, crede ici comuna sĕ-l folosească de deposit, colea învĕțătoriul de magazin pentru bucatele ce le adună, ba avem casuri în cari câte un local de școală a devenit cuibariu de galițe. Aceasta nu se poate suferí. Depositele și magazinele produc umeḑeală și muceḑeală, daunează părețiișiinfiltrează acelui local miasme ce amenință lung sănĕtatea școlarilor; ear' remășițele după galițe, dacă au pătruns în podele, podelele s'au împregnat de nu mai sunt bune, nu ese rĕul din doască sau scândură în butul frecatului și al leșiei.

Metodul învĕțămêntului reclamă ton, voie, spirit, adecă o veselie a școlarilor. Școlari veseli se găsesc numai în locale frumoase, curate, cu icoana lui Cristos pre părete.

Avem cu toți esperințe, că ce mare desclinire este între școală și școală. În locale neîn-

---

Foișoara „Dreptății".

Cartea durerii.

de

Emil Bougaud.

— Tradusă după originalul frances. —

(Continuare.)

Copila nu rĕspunse nimica. Eu am ghicit confusiunea ei. „Nu cumva mărturisirea este ceea ce te geneaʐă? O da, rĕspunde ea, eu nu ași cutezá a mĕ mărturisí Dlui preot local pre carele eu nu'l cunosc". Și după o pausă scurtă de tăcere adause: „dacă ați putè D-voastră!" Oh! scumpa me copilă, replicaiu eu, dacă numai aceasta te reține, atunci fii liniștită. Pentru ce cugeți că a lăsat Dumneḑeu telegraful? Pentru mărirea sa și pentru fericirea sufletelor. Pregătește-te numai bine, noi vom avè mâne o ḑi frumoasă".

Îndată am trimis o depeșă telegrafică episcopului diecesei de care se ține litoralul marin pe care eu mĕ aflam, peste o oară eu aveam împuternicirea necesară. Astfeliu eu am cercetat pentru prima-oară inima acestei frumoase copile. Acolo mi-am vĕrsat toată inima mea. Contêmplându-o cu gingășie și știind că ea nu mai are de trăit de cât vre-o trei-patru luni, eu m'am decis a folosí toată influința mea spre a face această inimă cât se poate de frumoasă, ca sĕ fie nu numai inocentă, căci aceasta era deja, ci cu toate că erá numai de 16 ani, eu voiam sĕ fie generoasă, tare și marinimoasă în fața morții. De altcum despre moarte eu nu i-am vorbit nimica. Ce i-ar și fi folosit? Pentru-ce sĕ o întristez? Ea erá așa de curată, de ce altă pregătire aveá ea lipsă? Ca sĕ pot vĕrsá în această inocență o picătură de iubire față de Dumneḑeu, aceasta erá tot ce trebuiá. În cealaltă ḑi s'a cuminecat, apoi cu ochi scăldați în lacrimi eu am plecat.

Am fost adânc mișcat de această primă întâlnire, dar' nici nu m'am îndoit de urmările ei. Eu cugetam că copila reîntorcêdu-se în D**, în orașul sĕu natal, ea va aflá ajutoarele sufletești de cari aveá lipsă și eu care eram despărțit de ea prin un teritoriu de două sute de miluri, și de altcum tare ocupat, avênd foarte puțin timp liber, nu voiu putè interveni de cât prin unele epistole, prin rugăciuni continue sau cel mult îmi propuneam de a o cercetá în timpul suprem spre a-i dá ultimele ajutoare, spre a-i ḑice ultimul adio.

V.

Gaëtana s'a reîntors în D** cam pre la începutul lunei Septembre, și primele ḑile ce le petrecuse acolo au fost destul de plăcute. Ea nu zăceá încă. Ea umblá încoace și încolo. Ea lucrá lucruri de mână și desemná. Se ocupá puțin și cu musica. Singura schimbare ce se puteá observá în ea erá o mare dorință de a face bine. Ea voiá cu tot prețul a fi bună, așa ḑiceá ea. Ea audise de o familie sĕracă și tare nefericită, tatăl erá dedat cu beutura, mama maltratată într'un mod brutal, șese copii părăsiți. Ea s'a hotărît de a adoptá această familie și de a o mântuí de vițiuri și miserii. La obiecțiunile tatălui sĕu ea rĕspundeá: n'avè frică; prin fiica cea mai mare dintrĕ copii ea câștigă întreagă familia. Voi vedè, eu voiu câștigá pe Maria și ceialalți vor veni după ea. Și în adevĕr din lucrul mânilor sale îmbrăcă pe cei șese prunci; pentru cea mai mare a câștigat un loc în școala din D** și prin exortațiuni, prin rugăciuni, prin îndemnări neîncetate ea a pătruns la inimile tatălui și mamei acestor copii și astfeliu a făcut, ca pacea, ordinea, ba chiar virtutea sĕ se renască în această sĕrmană familie.

În acelaș timp făcênd bine ea 'și mângăiá sufletul sĕu ceea-ce ni-a făcut-o cunoscut prin câte-va note armonioase scrise cu creonul în portofoliul sĕu și prin unele pasteluri pre cari îi plăceá a le depinge zăcênd în pat. Aveá acolo un object, pe care tare'l afecționá și pre acesta și de douăḑeci de ori l'a reprodus în deosebite moduri, care object arĕtă atât de bine aplicarea ei dulce, nobilă și tristă, arătá puterea cugetărilor sale în acest moment. Acesta erá un mic peisagiu, de ordine un lac, pe a cărui margine e un arbor și pe ramurile tremurânde ale arborelui cântă o mică păserică. Sub el scrisese aceste versuri ale lui Victor Hugo:

Sĕ fi ca păsĕrica perdută în cântare
Pe un ram tremurător,
De și ramul se frânge, știind că aripi are
Ea cântă 'ncetișor.

Hei! ramul pe care erá așeḑată această drăgălașă și fragedă vieață, erá tare frângăcios; dar' totuși copila cântă dulce și armonios până în capĕt: *știind că aripi are.*

(Va urmă.)

grijite învěțătorii sunt superați, elevii bosumflați și de ceartă. Deci recomandând curățenia, nu sărcini nouě voim sě impunem acum onoratului corp didactic, ci oferim avantagie în folosul învěțătorilor și în a-l învěțămêntului.

Aduserăm ací numai câteva esemple, pe când sunt foarte varie relațiunile locale, deci pt. protopresbiteri și inspectori cunoscênd variațiunile la edificiele școlare din cercul submanuat, vor luá înșiși měsurile și dispozițiunile particulare la fie-care parochiă, luminând și îndemnând comitetele parochiale, preoți și învěțători, la curmarea abusurilor.

Avem deci și în timpul feriilor datorința a purtá grije pentru curățenia localelor de învěțământ, și a nume sě le ventilăm regulat spre a svêntá păreții, ear' în acele locale în cari s'au simțit mirosuri grele, sě aședăm var sau cărbuni spre desinfecțiune, în fine pentru restaurarea localelor umede sě fie consultați zidarii. Și pentru-că comunele sunt bine provědute cu medici oficiali, comitetele parochiale pot sě-i învite în casuri singuratice a dá îndrumări, a censurá peste tot condițiunile sanitare ale edificielor, vrem sě dicem, că medicul sě vină a colaudá curățenia, cum pretinde oficiul dînsului. Mai departe, a grigí ca școala sě aibă îndemână fântână cu apă bună, este o datorință și a antistiei comunale, deci dînsa încă trebue învitată sě-și împlinească oficiul. Curtea școalei, frumos știu s'o împodobească unii învěțători, și de ce nu fac toți aceasta?! Învěțătorii știu, că mâne-poimâne sunt trei sute de ani, de când *Torricelli*, filosof si matematic, a dis, că „groapa de gunoiu este baia cea de aur a plugariului", deci sě premeargă cu esemplu, adecă economul cel bun nu ține gunoiul în ocolul sěu, până sě peară evaporând a pagubă, sau — precum a fost casul an — până sě vină organele administrațiunei sě constrîngă la curățire și scoatere, de teama morburilor molipsitoare. Ci economul înțelept duce gunoiul în grădină și pe holdă. Așteptăm de la iubiții nostri învěțători sě poarte grije pentru curățenia școalelor și a grajdiurilor din jurul edificielor școlare, pentru starea corespundětoare a umblătorilor, și sě gunoiască grădinele școlare, că așa se împreună estetica cu higiena și economia, și împreunarea aceasta o pretinde cultura.

Societatea ne arată cu degetul calea ce a luat-o spre întărirea și desvoltarea sa; dar' acum e un obligămênt general la școala cotidiană, și părintele care a negles înscrierea pruncului sěu de bună voiă, ajunge sě'l vadă înscris din oficiu de către autoritatea publică, ear' pentru absențele școlare se croesc gloabe și alte pedepse, ce caută sě le supoarte cei vinovați, și nu li-se șede frumos. De la învěțătură purcedem la curățenie, carea încă erá numai facultativă până deună-di, dar' acum pe calea desvoltării a ajuns un obligămênt general, de sub care nu ne putem subtrage dacă vrem sě scăpăm de multele feliuri ale miseriilor și ale morburilor lipicioase; adecă la curățeniă încă este îndreptățită pedepsirea celor vinovați, și nu li-se șede frumos celora, cari așteaptă sě vină gloaba. Gloabe cu sute și sute de florini au dictat și au incassat organele administrațiunei civile an, de prin atari locuri, unde noi credeam că avem bărbați harnici în fruntea afacerilor noastre. Ni este cu greu sě spunem aceste fapte în public; dar' a le tăinuí ar fí pěcat!

Autonomia în afacerile noastre bisericești și școlare — e un principiu frumos, unde găsește o aplicare genuină, va sě dică, cu autonomia unde se guvernează, acolo premerge mai întâiu învěțătura, apoi vine lucrul. Deci cerem de la organele noastre sě învețe și sě lumineze poporul, când îl chiamă la un lucru sau la o întreprindere. Luminat, omul autonom, lucră cu bucurie; cei neluminați fac crimpițe. Aducem essemple: Dacă cerem sě podească școala, sě-i esplicăm întâiu importanța acestui lucru, că înpedecă miasmele ce evaporează în continu din pămênt, și cari întrând în localul școalei, strică sănětatea școlarilor; că un local podit se poate curățí mai cu îndemânare, scl. Până nu-l luminăm despre aceasta, dacă a și făcut podele nu le grijește, se sparg și se aruncă, în cât nu fac servițiu pentru oprirea miasmelor nici pentru curăție și pentru că astfeliu sunt urîte la vedere, ne causează impresiuni neplăcute și ne desgustă de la sala de învěțămênt. E mai greu a i induplecá pre poporeni sě facă ferestri duple la salele de învěțămênt. Trebue însě, ca și în astă privință sě incordăm stăruințele și nisuințele noaste, spunêndu-le credincioșilor atât condițiunile higienice cât și interesul economic, că adecă se economisează și se cruță lemne multe, ear' lemnele devin tot mai scumpe.

Acestea sunt în scurt vederile noastre despre curățirea și repararea edificielor școlare și a localelor de învěțămênt sub timpul ferielor. Le-am adunat în acest circulariu, care tipărit în numěr recerut de esemplare, se trimite la fie-care pt. protopresbiter și inspector școlariu, spre a'l comunicá cu parochiile submanuate, cu pt. preoți, directori locali și învěțători.

Despre resultatul dispozițiunilor acestora așteptăm raport de la fie-care protopresbiter și inspector școlariu până la 25 August a. c. observând că pt. protopresbiteri din districtul consistorial de la Orade, vor trimite rapoartele lor la acel Venerabil Consistoriu.

Arad, 12 Iuniu 1895.

Ioan Mețianu, m. p.
episcopul Aradului.

Austro-Ungaria.

Nou secretariu de stat. „Fővárosi Lapok" aduce știrea, că împěratul-rege a conferit consilieriului ministerial *Bedö* Albert titlul de secretariu de stat.

Convocarea dilei provinciale croate. Din incidentul, că guvernul țěrii din Croația s'a ocupat cu projectul budgetar pro 1896, s'a hotărît, ca dieta provincială croată sě fie pe luna lui Octombre deja convocată astfeliu, ca până la anul nou desbaterile asupra budgetului sě fie finite. Dieta provincială nu va ține nici o ședință după Crăciun, de oare-ce voesc a evitá gâlcevile ce sěrbătorile ortodoxe și catolice ar produce. Abia în luna lui Martie s'ar întruní din nou dieta, ca sě continue desbaterile asupra legilor justițiare.

Desbaterile budgetare în Austria. Camera deputaților a primit projectul de comerciu. Referentul *Meznik* a aprobat programul pentru trenuri al guvernului, dicênd, că administrațiunea trenurilor de stat este încredințată unor persoane demne de toată încrederea.

După acestea camera a început a desbate asupra budgetului ministeriului de agricultură.

Emigrări din Galiția. Deputatul polon cavalerul *Lielowierski* a presentat ministrului de esterne contelui *Goluchovski*, ca presidentul reuniunei „*Rafael*", un „Memorand". Memorandul tractează despre modalitățile prin cari s'ar puté pune stavilă emigrațiunilor din Galiția.

Străinătate.

Mișcările din Macedonia. (Belgrad, 17 Iuliu). De oare-ce ministrul de esterne bulgar *Nacevici* în nota sa adresată consulilor austro-ungar, german, englez și italian, susține, că trupele cari au străbătut în Macedonia nu au trecut prin frontierele bulgare, ci prin altele mai puțin păzite, *guvernul Sěrbiei* vede în aceasta aserțiune o alusiune la frontierele sêrbești, în urmarea căreia a demandat representantului sěu din Sofia *sě ceară de la guvernul bulgar esplicări.*

Contra legei școlare în Belgia. (Bruxella, 17 Iuliu.) Liberalii au dat regelui o petițiune, în care 'i atrag atențiunea la projectul de lege al instrucțiunei. Decretarea religiunei catolice de religiune de stat ofensează simțul religios al ne-catolicilor. Comitetul central al partidul pretinde dimiterea inmediată a ministrului de culte. Poporațiunea demonstrează necontenit percurgênd stradele și strigând: „Iu furci cu ministrul de culte!"

Atentatul din Sofia. (Timișoara, 18 Iuliu.) Știrile sosite până eri seara confirmă tot mai mult, că guvernul rusofil a pus la cale atentatul, prin care voiá sě se scape de omul, care singur erá în stare sě impedece împăcarea ruso-bulgară. Stambulov a știut foarte bine ce face. A știut, că dacă Bulgaria nu vrea sě fie vasala Rusiei ori a Turciei, trebue sě se apropie de tripla-alianță. Acum dînsul e pe patul de moarte, ear' deputațiunea bulgară primește întrare la țarul. Necsul acesta temporal e imposibil sě nu ascundă și oarecare necs causal. Stambulov a fost asasinat în mod *semi-oficial;* a stat în calea politicei rusești, deci trebuiá sě fie repus, pentru-ca aceasta politică sě triumfeze.

În cele următoare continuăm cu știrile mai proaspete referitoare la acest mârșav atentat:

Atentatorii. (Sofia, 17 Iuliu.) Stambulov a primit eri pe judele instructor, căruia i-a declarat, că a recunoscut în atentatori pe *Tufecciev, Țalev, Telenicov* și *Micov.* Primul e frate cu acel Tufecciev care fusese condamnat in contumaciam pentru asasinarea lui *Vutcovici,* fost consul în Constantinopol. *Svoboda* l'a acusat încă de mult, că tinde sě asasineze pe Stambulov. Numiții atentatori

Vieața socială în America.

(Continuare din Nr. 144 pg. 6.)

Ciuma pestilentă e atâta de lățită în uniunea americană, cât putem afirmá, că ací se comite o estirpare de oameni în forma cea mai barbară. Fără ca autoritățile sě poată pune stavilă, morbul e lățit și se lățește, pentru-că conștiența muierei americane s'a degradat. Dînsa e gâdele casei și familiei proprie. Până la mijlocul seclului actual nu s'a cunoscut omorul acesta. La 1854 la universitatea de medicină din Philadelphia rectorul astfeliu a deschis universitatea: „*Trebue sě roșim de rușine când ne cugetăm, că statul nostru, pe sate, în orașele noastre — da — prin orașele noastre unde creștinătatea a avut atâtea resultate bune, unde virtuțile sociale și familiare au înflorit atât de frumos, adi se află atari muieri și bărbați, cari își ridică conștiența și mânile sacrilege contra zămislirei și cu sângele lor nevinovat își mânjesc rușinea, ca sě nu o vedem în golătatea ei.* Atât de mult s'a degradat moralitatea, cât *mamele* nici nu se mai îngrozesc de crimă, ci voluntar o comit. O comite sěracul, o face și muierea bogatului."

De atunci încoace s'a făcut tot ce s'a putut, s'au scris broșuri despre *abort* (Stover Whynot), dar' pentru aceea și adi se află prin jurnale reclame de feliul următoriu: *Cine vrea sě nu conciapă copli*, sě se adreseze la medicul X. X. S'a făcut modern, și e de necuviință, ca o muere americană de un rang mai distins sě primească maternitatea. (România încă e pe calea aceasta funestă). Față de aceasta societate *haut volée* nu mult folosesc encyclicele papale. Pentru că la muerile aristocratice a nu *zămislí prunci* e o cestiune, pe care a o stîrpí din sângele lor nu se mai poate, ci numai așa, că se nulifică prin voia sa proprie. E ceva mult, că trebue sě aștepți perirea corupțiunei și a crimei.

Causele acestei estirpiri sunt multe. De o parte vanitatea muerilor, prin care voiesc a-și păstrá frumuseța și durdulia corporală; ear' de alta parte *luxul* și iubirea de *comoditate.* Bărbații?? Acestora încă nu le place vieața familiară. Abia pot suportá povara lucsului muierei și astfeliu frica miseriei aplică a întrá în crimă. Dar' causa principală trebue căutată în nestatornicia caracterului, în corupția spirituală și în educația greșită. Apoi mai esistă în America o causă care crește soiul acesta de oameni. Americanii nu cam țin permanență cu locuința. Ei călětoresc și schimbă adese locuința, numai ca sě câștige mai mulți bani. Pe lângă o atare emigrațiune e imposibil a susține sau a creá vieață familiară. Uu bărbat numai atunci se decide a face familiă, dacă mare parte a etății și-a petrecut-o în vagabundagiu, a câștigat destulă avere, ca sě poată îndestulí lucsul muierei. Ear' o fată bucuros rěmâne fată bětrână, pentru că astfeliu își păstrează independința, ear' de altă parte sperează că va puté prinde pe un balic bětrân împovorat de dolari. Ear' dacă se mărită și nu a nimerit, nu-și face scrupuli, divorțiul vindecă momentan o căsătorie pripită.

La americane s'a stîns tot idealismul, toată vieața așa numită de inimă *(mindfulness)*, de și în societatea normală muierea representă idealismul vieței și al traiului.

Din *gemütlichkeith*-ul nemțoaicei absolut nimic nu esistă în americană. Posede minte ageră, e cu spirit plin de humor, dar' nu are inimă. Se joacă cu grațiile secsului sěu, se joacă cu slăbiciunile bărbatului ei, și după-ce l'a atras la sine, i-a escitat iubire, în momentul când îi dice: *te iubesc,* îl și respinge. Vieața o privește din punctul de vedere prosaic; peste misterii a trecut încă în pulverea școalei, unde a avut ocasiune a cunoaște aceasta parte a vieții. Un scriitoriu american dice: „că este de lipsă a se întroduce cultul P. C. Vergure Maria în toată America, pentru ca muierea de nou sě-și adopte *genul femenin, castitatea* și *maternitatea.*

În modul acesta nu e mirare, că populațiunea americană degenerează, și că toate rasele ací transplantate merg spre decadență. Ear' femeia americană din ce în ce devine mai aeriană și mai necapace de a naște generațiune, și pregătită de a se infiltrá de toate morburile. Dacă *yanke*-ul nu s'ar încrucișá cu străinii, de mult ethnografice și tipul social s'ar fí stîns cu totul din țeara dolarilor. (Jannet p. 288). (Va urmá.)

și-au justificat alibi. Afirmative au fost în localitățile *Makedoniei* de la 6 până la 9 oare, dar' cu toate acestea au fost de nou deținuți.

Stambulov e convins, că conspirațiunea a fost pregătită de timp îndelungat.

Complicitatea surugíului încă e mai pre sus de ori-ce îndoială. Dînsul numai de câteva dile e posesorul trăsurei Nr. 6 și s'a îmbuldit cu puterea înaintea lui Stambulov, ca sĕ 'l iee în trăsura sa. Când au resunat pușcăturile de revolvĕr, surugíul și-a oprit trăsura. Stambulov i-a strigat:

— *Mână mai departe!*

Surugíul însĕ *n'a voit sĕ mâne.* La aceasta Stambulov a sărit din trăsură și și-a îndreptat revolvĕrul spre pușcare, atentatorii însĕ l'au trântit la pământ. Surugíul într'aceea a mânat mai departe pe o stradă laterală.

Servitoriul lui Stambulov, care luase atentatorii la goană, *a fost deținut de gendarmi.*

Mai târdíu a fost deținut și surgíul.

Poliția ca complice. (Sofia, 17 Iuliu). Deputatul bulgar *Krajev*, a enarat unui diarist de aici decursul atentatului astfeliu:

„Când alaltăeri seara cam pe la 7½ am audit pușcături, împreună cu amicul meu Cristo *Popov*, major pens., la care tocmai eram în visită, am alergat la stradă. Ajungênd la stradă am vĕdut, că servitoriul lui Stambulov ia la goană un om îmbrăcat în vestminte albastre, *din a cărui gât curgeá sânge.* Am alergat după ei și am vĕdut, că *pe gonitoriu l'au reținut doi gendarmi cari priviau în liniște cum se abate urmăritul în o stradă laterală și se face nevĕdut.*

Atunci s'a arĕtat în fața edificiului ministrului-president căpitanul comisariu de poliție *Markov*, care de departe *a strigat gendarmilor sĕ iee arma de la servitoriul lui Stambulov.* Când Markov a ajuns la ei, servitoriul i-a strigat:

De ce mĕ opriți pe mine? Căci doar' ucigașul scapă colo!

La aceasta comisariul de poliție *și-a scos sabia și a rănit grav pe servitoriul lui Stambulov la gât,* apoi a demandat gendarmilor sĕ ducă servitoriul în temnița poliției.

Atunci m'am apropiat de comisariu și făcêndu-l atent la cuvintele servitoriului l'am recercat *sĕ iee la goană atentatorul.* În momentul acesta au sosit mai mulți poliștiști călare, dar' Markov *nici acestora nu li-a permis sĕ urmăriască atentatorii.*"

Un comerciant, înaintea prăvăliei căruia s'a comis atentatul, confirmă întru toate spusele lui Krajev; și dînsul a vĕdut când comisariul a dat cu sabia preste gâtul servitoriului. *Enararea aceasta a lui Krajev e cu atât mai deamnă de atențiune, cu cât dînsul totdeauna a fost contrariul lui Stambulov* și și pe timpul când Stambulov erá ministru-president, dînsul erá în oposițiune.

Cel mai caracteristic moment în întreagă afacerea e, că poliția n'a ascultat până acuma nici pe Krajev, nici pe comerciantul, ear' pe *Petcov*, care însuși s'a presentat sĕ fasioneze. l'a rĕspins și n'a voit sĕ-i iee la protocol fasiunile.

Odaia morbosului. (Sofia, 17 Iuliu.) Casa lui Stambulov până noaptea târdiu a fost neîntrerupt cercetată de amici și cunoscuți. Nevasta lui Stambulov erá la preumblare când s'a comis atentatul. Când a sosit a casă, și-a aflat bărbatul întins pe masă, ear' în jurul lui medicii 'și făceau lucrurile de salvare. Nefericita femeie s'a întors spre procurorul de stat, care tocmai dá sĕ între, și l'a apostrofat cu adâncă amăriciune:

— *Acum doar' voiți sĕ'l scutiți față de amicii sĕi, după ce l'ați estradat dușmanilor? Afară cu voi! Cărați-ve de aici! Nu vreau sĕ vĕd chipíu alb!*

Starea morbosului dă spre bine. După amiadi la 5 oare i-s'au aplicat legături noue. Stambulov cunoaște deja pe toți cei din jurul sĕu după voce. De vĕdut nu vede. Fața este desfigurată în mod îngrozitoriu. *Un ochiu și-l va perde la tot casul.* Vătĕmare la creeri până acum nu s'a constatat. Medicii sperează, că *eventual* îi vor putê scăpă vieața.

Vestea morței. (Karlsbad, 17 Iuliu.) O telegramă din Sofia sosită peste noapte vestea, *că Stambulov a murit.* În curtea principelui e mare nedumerirea; nu se știe nimic positiv despre starea victimei.

În casul morței, principele și guvernul au decis sĕ-i facă înmormêntarea pe spesele statului. De aceasta decisiune au trebuit însĕ sĕ se lase, *fiind-că familia lui Stambulov a făcut o astfeliu de declarațiune, carea face imposibilă realisarea intențiunei acesteia.*

Principele Ferdinand a îndrumat pe mareșalul curtei sĕ esprime condolințele sale față cu tristul incident; nevasta lui Stambulov însĕ nu numai că n'a permis marșalului sĕ treacă pragul ușei, dar' a refusat chiar și primirea espresiunei de condolință.

Radoslavov amenințat. (Londra, 17 Iuliu). Conform rapoartelor sosite aici din Sofia, *Radoslavov a primit de la comitetul rusofil amenințarea, că va ajunge pe urma lui Stambulov,* dacă nu se lasă de politica sa antirusească.

•

La primirile din urmă ale ministrului de esterne *Nacevici*, dintrĕ representanții puterilor esterne *nici unul nu s'a presentat.*

De la Mehadia.

Vin de la Mehadia. Nu vĕdusem acest loc de cură timp de 10 ani. Schimbarea ce am găsit e mare, surprindĕtoare. Stabilimentul de băi *Szapáry* e un edificiu monumental, cu băi de pucioasă de o tărie estraordinară. Isvorul, care alimentează acest edificiu cu băi este o fântână arteziană de 290 metri adâncime, cu un volum de apă foarte bogat. Se dice, că acest isvor înlocuește vechiul isvor numit *„Franzisca"*. Ori-cum va fi, eu datorez acestui corn al abondenței sănĕtatea meă.

Lumina electrică face din parcul mult gustat seara de amoroșii solitari, o feerie splendidă a cărei lumină intensivă te isbește par'că ai fi la actul final din *„Excelsior"*.

Paturile le-am găsit mult mai bine ca în trecut. Hotelurile peste tot, ca și căile din munți de o curățenie esemplară. Muște, țințari, nici de nume le audi. În toate părțile audi vorbind numai românește.

Începênd de la gară chiar, Românii te primesc vorbindu-ți românește, în biroul băilor te salută românește, băiașii mare parte sunt Români, la masaj Românii te freacă după un sistem foarte practic. Toată piața cu articole de hrană o prevĕd Românii, țĕrani și țĕrance din satele românești, birjele sunt toate ale Românilor din târgul *Mehadia* și satul *Pecineșca*. Ba chiar și trăsura numită *„omnibus"*, un fel de vehicul oficial, Românii o țin în antrepriză; Români sunt la poștă, în prăvălii, în vilele particulare, ca și în hotelurile publice. Doui medici români, dr. *Popovici* și *Vuia* stau gata a aliná suferințele bolnavilor.

Românii petrec foarte bine aici *„Hora Olteniei"*, *„Ardeleana"* și *„Bănățeana"* se joacă cu multă veselie chiar în salonul casinului.

Noi, românii, am petrecut în societatea familiei drului *Vuia* timpul de convalescență cum nu se poate mai bine. Doctorul însuși nu prea e om de chef, căci e și prea mult ocupat a satisface clientela poliglotă de aici, una însĕ mi-a plăcut la acest doctor: nu-i prea plac medicamentele. Însuși mare beutor de ape minerale, recomandă la toată lumea apă, apă și ear' apă: caldă, rece, sulfuroasă, sărată, în toate formele.

Cine, român sau străin, venind la Mehadia face cunoștința familiei doctorului Vuia nu se mai simte străin în Mehadia. Eu unul i-am rĕmas vecinic îndatorat.

(Timpul) C.

Corespondență.

Bania, 15 Iuliu 1895.

Domnule Redactor!

Cu permisiunea DTale vin a descrie esamenul de vară de la școala noastră comunală din Bania, cercul Bozoviciu, ținut în 6 Iuliu a. c. st. n., rugându-te totodată sĕ binevoiești a dá loc acestor știri în prețuitul DVoastră diariu „Dreptatea".

Esamenul s'a început precis la 8 oare fiind presenți 90 de școlari, și adecă 58 școlari și 32 școlărițe în fața unui public frumos, care a constat din: comisiunea esaminătoare în frunte cu dl jude comunal Ioan Cenda ca președinte și parochul local Vichente Pirtea; Serafin și Bololloy, prim codreni, mai mulți părinți de ai copiilor, ba pe la mijlocul esamenului și ferestrile școalei erau baricadate de public.

La intrarea în școală ne-a surprins frumosul aspect al salei; pe păreți atârnau cununi de flori de tot feliul; la intrare la mijloc era masa comisiunei pe care întrĕ buchete de flori frumos arangiate erau clasificațiunile, programa esamenului, catalogul de di, protocolul despre materia propusă în decursul anului, protocolul cu observările și subscrierile acelora cari în decursul anului au visitat școala și propisele școlarilor foarte frumos scrise. Esamenul s'a început cu o rugăciune frumoasă apoi cu religiunea, propuse tot de dl învĕțătoriu, și apoi pe rênd, după program, s'au esaminat școlarii din toate obiectele de învĕțămênt prescrise de legea noastră școlară.

Dl învĕțătoriu al nostru, Nicolae Bârsan, în toți anii a dat cu copiii nostri esamene foarte bune, dar' esamenul din anul acesta a întrecut toată așteptarea noastră. Onoratul public poate sĕ-și închipue resultatul esamenul, când acesta s'a început dimineața la 8 oare și a durat până la 1 oară după ameadi, căci cu toate că eram de seara nemâncați, cum e datina noastră în di de sĕrbătoare a nu prândi, totuși nici unul n'a simțit nici o oboseală, ci am fi vrut tot sĕ ascultăm la fiii nostri cum știau de frumos rĕspunde.

Toți, toți știau ceti, scrie și socotí; copii de 6 ani de câte 4—6 luni la școală scriau pe tablă cuvinte și diceri dictate de noi și cetiau iute și frumos; ear' cei din clasele 3 și 4 din Gramatică, Geografie, Istoria naturală și Istoria patriei așa rĕspundeau de frumos și atât erau de veseli, de 'ți erá mai mare dragul de ei. Înainte și după esaminarea fiecărui studiu 'ți erá mai mare dragul, cum școlarii și școlărițele de la 6—11 ani eșiau înaintea publicului și declamau poesii așa de frumos și la înțeles, de 'ți scăpau lacrimile de bucurie.

Știau copiii, bată-i sĕ i bată, și ungurește, le umbla gura ca moara. La provocarea mea, că de ce sparge capul copiilor cu limba ungurească, Dl învĕțătoriu mi-a rĕspuns, că așa prescrie legea școlară, și ca de gluma, că nici unui școlar încă nu i-a spart capul limba ungurească, M-ia mai dis Dl învĕțătoriu mie multe bune din cari m'a convins, cum-că altele sunt relele de cari trebue ferit capul copilașilor nostri, dar' învĕțarea limbei ungurești în Clasele 3 și a 4-a, în împregiurările de adi, numai a le folosí poate.

Cântările în trei voci încă ne-au delectat foarte mult.

La finea esamenului Dl Jude comunal Ioan Cenda de bucurie, premiă. din al sĕu, mai mulți școlari și școlărițe cu bani.

Cu un cuvênt dis, esamenul din 6 Iuliu a. c., de la școala noastră comunală, carea deja de 15 ani trecuți este condusă de învĕțătoriul nostru Nicolae Bârsan, a fost un esamen strălucit, devenind pe deplin zelul învĕțătoriului și progresul școlarilor, pentru cari și comitetul școlar în ședința sa din 10 l. c. a aflat de bine a esprimă învĕțătoriului mulțămită protocolară, dar' și eu împreună cu toți părinții copiilor, fosti de față la esameni, îi esprimăm publice mulțumita noastră.

Dumnedeu sĕ-l trăiască cu întreaga sa familie mulți ani, ca și de aici înainte în toți anii sĕ ne mai facă atari mari bucurii.

Un părinte în numele tuturor părinților copiilor fosți de față la esamen.

Cronică.

Timișoara, 18 Iuliu.

Necrolog. Ni-se trimite spre publicare următoriul anunț funebral: Ana Zunea născută Doda și Elisabeta Doda ca surori, Alisandru Zunea cu soția Cornelia născută Teodory ca nepoți, înfrânți de nespusă durere aducem la cunoștința tuturor neamurilor, amicilor și cunoscuților, că scumpul și neuitatul nostru frate, respective unchiu, *Traian Doda*, general-maior ces. și reg. dinstins cu mai multe decorațiuni militare, fost deputat dietal și primul președinte al comunității de avere a fostului regiment confiniar romano-bănățan Nr. 13, după împărtășirea cu sântele taine a rĕposat în Domnul astădi la 2 oare din di, în etate de 73 ani. Remășițele pămêntești ale scumpului nostru defunct se vor depune spre eternă odichnă în cimiteriul gr. or. român din Caransebeș Vineri în 7/19 Iuliu a. c. la oarele 5 d. a. Fie-i țĕrina ușoară și memoria eternă! Caransebeș. 4/16 Iuliu 1895.

Petrecere de vară. Societatea de lectură a cetățenilor din *Iosefin* a decis arangiarea unei petreceri de grădină *împreunată cu joc*, în grădina de la *„Regele Ungariei"* din Iosefin. Comitetul arangiatoriu își dă toată silința, ca așteptările publicului sĕ fie satisfăcute. Programul petrecerei se va publică în dilele acestea. Bilete de întrare se pot căpĕtă de la ori și care membru din comitet. Petrecerea se va ține în 4 August n.

Literatură, artă și știință.

„Familia" revistă literară-beletristică, ese în fie-care Duminecă sub direcțiunea lui Iosif Vulcan, la Oradea-mare. Nr. 27 al anului XXXI, are următoriul sumariu: Mama lui cea frumoasă (novelă originală), de Aurelia Păcățan Rubenescu. — Credința (poesie), de Elena din Ardeal. — Rĕspuns la cele-ce spun dușmanii femeilor, VII, de Elena Voronca. — Cugetări, de Cornelia Emilian. — Prin vieață, (poesie), de Traian Demetrescu. — Stefan, (de Marcel Prevost), trad. de I. S. Spartali. — Poesii poporale, de Alb. — *Salon:* În grădină, de Emiliu Sabo. — *Ilustrațiuni:* Ardbiducele Francisc Ferdinand. — Salinele de la Slănic.

————

S'a tipărit în tipografia Heinrich Uhrmann în Timișoara.